

Aleš Crnič

Katoliški odgovor na izzive nove dobe

Verstva, sekte in novodobna gibanja, Uredil Vinko Škafer, izbrala in prevedla Julka Nežić, Mohorjeva družba, Celje, 1998, 445 strani

Na slovensko religijsko tržišče intenzivno prodirajo različne religijske in druge duhovne organizacije in gibanja, ki so nemalokrat radikalno drugačne od rimsko-katoliške cerkve. Pri posebnem vladnem uradu je registriranih 30 verskih skupnosti, med katerimi je nekaj precej eksotičnih. Vabljeni oglasi na časopisnih straneh, plakati na zidovih razsvetljenih mestnih ulic in vaških gasilskih domov, TV spoti in privlačno urejene strani na internetu nas vabijo na intenzivne tečaje joge, tibetanske in zen meditacije, ponujajo zdravljenje s kristali in bioenergijo ter metode razvijanja pozitivnega mišljenja. Na sprehodu po mestu srečujemo obrite hare-krišnovce, ki skozi ekstatično petje svetih manter prodajajo svojega boga, podobno kot brezhibno urejeni mormonski misionarji in včasih že kar malce vsiljivi Jehovove priče, ki s svojim specifičnim pogledom na življenje ponujajo lastne odgovore na "poslednja vprašanja naše eksistence". Izjemen tehnološki razvoj zadnjih let nam omogoča, da se brez velikega napora seznanimo z osnovnimi značilnostmi domala vsakega svetovnega religijskega sistema. Svet je postal majhen in pregleden, neznank je vse manj. V takšnih razmerah lahko posameznik poljubno izbira med različnimi ponudbami na trgu duhovnih dobrin, ki skozi sodobne medije prihajajo v skrbno varovane oaze naše privatnosti. Jasno razpoznavni religijsko-kulturni vzorci izginjajo, na kulturno identiteto sodobnega slovenskega posameznika pa poleg judovsko-krščanske tradicije vse močnejše vplivajo tudi druge religijsko-filozofske ideje.

Lično opremljena knjiga z naslovom "Verstva, sekte in novodobna gibanja" je poskus katoliškega odgovora na številne izzive opisanih družbenih razmer. Gre za dokaj obsežno analizo različnih religijskih organizacij in gibanj v svetu in pri nas in je kot taka v našem prostoru izjemno dobrodošla. Vsebuje štiri poglavja, od katerih so prva tridelni prevod nemškega zbornika "Neue Kultbewegungen und Weltanschauungsszene", četrto pa je namenjeno analizi razmer na Slovenskem.

V prvem poglavju, z naslovom "Ozadje novih družbenih in verstvenih pojavov", poskušajo različni avtorji predstaviti vzroke za današnjo zmedo na verskem področju in človekovo tranzgodosvinsko hrepenenje po preseganju svoje biološke narave in njegovo večno iskanje duhovnega ter svetega. Nato umestijo katoliško cerkev med velika svetovna verstva (hinduizem, budizem in islam), ki jih predstavijo žal precej na kratko in kar preveč površno, na določenih mestih pa nejasno ali celo napačno. Tako se npr. nemškemu avtorju P. Jansenu na strani 64 zapiše, da "se je izoblikovalo več smeri Budovega nauka. Najpomembnejša sta *hinajanski* in *theravadski* budizem." Čez nekaj stavkov sicer doda, da je "na drugi strani *mahajanski* budizem", kar pa zadeve ne razjasni, saj glede na zapisano bralec še vedno lahko napačno sklepa, da sta glavni smeri budizma *hinajana* in *theravada*, "na drugi strani" pa je *mahajana*. Resnica je seveda drugačna, saj sta glavni veji budističnega nauka *theravada* in *mahajana*, *hinajana* pa je le drugo, včasih podcenjevalno ime (v nasprotju z *mahajano* – velikim vozom – pomeni mali voz) za starejšo, *theravada* šolo in se zato redko uporablja.

Drugo poglavje nosi naslov "Posebni pojavi (predstave, dejavnosti, organizacijske oblike)" in pregledno predstavi različne pojave, kot so nauk o reinkarnaciji, okultizem, fundamentalizem, religioznost nove dobe (new age), alternativno zdravilsko sceno, staro čarovništvo, metode in učinke pozitivnega mišljenja, bojzani in simbole v novi vernosti, prikazovanja z osebnimi razodetji itd. Iz konsistentne in dokaj aktualne analize precej izstopa le sestavek psihologa Janeza Kokaljja "Pogled na rockovsko glasbo z druge strani", v

katerem že kar senzacionalistično svari pred subliminalnimi sporočili in satanizmom v rocku. Sodoben mlad človek, kateremu naj bi bila knjiga v prvi vrsti namenjena, bo verjetno le težko dojel, da so na črnem seznamu "spornih" in izjemno škodljivih pop ikon lahko Rolling Stones, Madonna, Prince in celo The Beatles. K večji legitimnosti teksta pa prav gotovo ne prispeva avtorjevo napačno pisanje nekaterih imen, kot so npr. revija Rolling Stone, ki jo pisatelj prekrsti v Rolling Stones. Gotovo domala vsak mlad bralec ve, da je Rolling Stones legendarna skupina, ne pa revija, prav tako pa je širše znano, da je njen kitarist Keith Richards, ne pa Keith Richard, kot vztrajno ponavlja pisec na str. 126, 136 in 435.

V tretjem poglavju avtorji predstavijo nekatere vidnejše ločine oz. sekte in novejša verska in duhovna gibanja ter skupine, kar pove že naslov poglavja "Posamezna gibanja in sekte". Gre za izčrpno predstavitev in legitimen poskus utemeljene ocene, ki je kljub mestoma opazni katoliški optiki avtorjev še vedno večinoma dobra in precej neobremenjena, na trenutke celo izjemno nepristranska, kar pa žal ne bi mogli trditi za zadnji, "slovenski" del knjige.

Urednik Vinko Škafar v poglavju "Ponudba na Slovenskem" najprej predstavi verske skupnosti v Sloveniji. Po vrsti si sledijo predstavitve članic sveta krščanskih cerkva, "članic" svetopisemske družbe, predstavitev drugih krščanskih skupnosti, judovske in islamske skupnosti ter nazadnje t.i. drugih verskih skupnosti, ki so kot take registrirane pri Uradu RS za verske skupnosti, ki "ima za registracijo verske skupnosti večkrat nenavadna in nerazumljiva merila" (!) (str. 315). Tako v tem delu najdemo predstavitve cele vrste različnih skupnosti in gibanj, ki naj bi nosila oznako "verska" le pogojno: od Jehovovih prič preko Skupnosti za zavest Krišne in mormonov do zveze budistov in scientološke cerkve. Kaj je nenavadnega in nerazumljivega v tem, da jih štejemo med verske skupnosti, nam avtor ne pove. V drugem delu poglavja pridejo na vrsto novoverstvene in novodobne duhovne skupine ter gibanja, od duhovne univerze preko joge v vsakdanjem življenju in transcendentalne meditacije do reikija, radie-stezije in društva bioenergetikov. Podobno kot

avtor brez vsakih argumentov postavi pod vprašaj status nekaterih verskih skupnosti, brez utemeljene obrazložitve označi določene skupine in gibanja kot dvomljiva, vprašljiva, nesprejemljiva ali celo sovražna. Bralčevo zaupanje v piščevo kompetentnost pa se znajde pred najhujšo preizkušnjo, ko pri predstavitvi tečaja mentalne dinamike, ki je povezan z nevrolingvističnim programiranjem (NLP), beremo o letečih krožnikih (str. 395). Poglavje se zaključí s krajšo predstavitvijo nekaterih nevsakdanjih Slovencev, ki so vzbujali pozornost s svojimi nenavadnimi sposobnostmi ali svojo "drugačno" duhovnostjo, med njimi npr. Alma Karlin, Marko Pogačnik, idr.

Knjiga je opremljena z imenskim in stvarnim kazalom, kar le še poveča njeno uporabno vrednost. Zelo pa pogrešamo več podatkov o virih in literaturi, iz katerih so črpali avtorji prvih treh, prevedenih poglavij, pa tudi zadnjega, "domačega" dela knjige. Poleg izbrane bibliografije bi bralcu nedvomno pomagale tudi izčrpnije opombe prevajalca; tako bi npr. lahko razložil pomen kratic APO in RAF (str. 70), ali kaj so *parke* in kaj *mala* (str. 221). Po drugi strani pa je mogoče kakšna opomba tudi odveč, saj velika večina bralcev gotovo ve, da je Wallstreet bančni center v New Yorku (str. 94).

"Verstva, sekte in novodobna gibanja" ni objektivna, nepristranska analiza in kot taka ne izpolnjuje osnovnih znanstvenih kriterijev. Duhovno področje je intelektualnemu raziskovanju večinoma nedostopno, zato mora znanstvenik glede ultimativne resnice ostati nevtralen, saj preprosto nima orodja, da bi ločil pristno od nepravlega. Pričujoča knjiga pa teh problemov nima, saj ima "katoliška cerkev odgovornost, da vsebine drugih skupnosti presoja po svetopisemskih merilih", kot v uvodu pravi urednik.

Ravno zato knjiga žal na določenih mestih (predvsem v zadnjem, slovenskem delu) bolj kot analiza sodobnih verstev, raznih sekt, kultov in drugih religioznih ali psevdo-religioznih gibanj deluje kot priručnik za preventivo pred kvarnimi vplivi novodobne religijske in duhovne ponudbe s podrobnimi recepti za izganjanje hudiča in preganjanje čarovnic. Dvomim, da bo kot taka izpolnila sicer legitimna pričakovanja rimsko-

katoliške cerkve in učinkovito pomagala vse številnejšim izgubljenim ovčicam najti pot nazaj v čredo, ali pa vsaj le-to obvarovati pred požrešnimi novodobskimi zvermi. Brez dvoma pa je knjiga, predvsem zato, ker v našem prostoru predstavlja prvi takšen poskus, kljub očitnim slabostim izjemno koristen vpogled v intenzivno, včasih že kar kaotično dogajanje na današnjem religijskem področju.

Suzana Štular

Spremeniti svet?

Marsha Aileen Hewitt: Critical Theory of Religion. A Feminist Analysis; Fortress Press, Mineapolis: 1995, 230 strani

Avtoričin osnovni namen je sistematično prikazati koncepte kritične teorije frankfurtske šole, ki po njenem mnenju lahko prispevajo k "razvoju" feministične liberalne teologije. Dialog, ki ga avtorica ponuja feministični liberalni teologiji, naj bi predvsem prispeval k uvidu zamejitev, ki jih leta ne more preseči, v kolikor ostane znotraj teološkega načina mišljenja in lingvistike; le s tem korakom iz teološke tradicije pa lahko prispeva k spremembi sveta v "boljši, bolj human svet."

Avtorica poudari, da namen knjige ni odgovoriti na vprašanja o tem, kako naj poteka sama politična mobilizacija za spremembo sveta, ne da bi hkrati reproducirala oblike dominacije in zatiranja – kar smatra kot najbolj problematično pri spreminjanju sveta – ali o tem, ali in kako je mogoče "emancipatorni potencial znotraj krščan-